

Nr 185.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.; given Stockholms slott den 13 mars 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres:

I årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 9, punkt 1) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. för budgetåret 1942/43 beräkna ett reservationsanslag av 55 000 000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla denna fråga.

Särskild lagringsverksamhet under statlig medverkan ävensom statlig inköps- och försäljningsverksamhet handhas för närvarande av statens reserv-

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 1 saml. Nr 185.

förrådsnämnd, svenska spannmålsaktiebolaget eller statens livsmedelskommission. Svenska spannmålsaktiebolagets medelsbehov tillgodoses numera, därest särskilda medel bliva erforderliga, från anslag under nionde huvudtiteln. I fortsättningen behandlas därför här endast de medelsbehov, som föranledas av reservförrådsnämndens och livsmedelskommissionens verksamhet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 318 medgav 1937 års riksdag (skr. nr 328), att riksgäldskontoret finge förskottsvis genom överlämnande av statsskuldbevis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken ställa medel till förfogande för den myndighet, åt vilken kunde komma att uppdragas att enligt fastställda direktiv verkställa inköp för statens räkning från utlandet, att av myndigheten användas för förvärv från riksbanken av för myndighetens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor intill ett värde efter dagskurs av högst 100 000 000 kronor. Liknande medgivanden lämnades dels vid 1938 års riksdag (prop. nr 308; r. skr. nr 309) beträffande ett ytterligare belopp av 100 000 000 kronor, dels ock vid 1939, 1940 och 1941 års lagtima riksdagar (prop. 59/39, r. skr. 123/39; prop. 238/40, r. skr. 389/40; 11:e ht./41 p. 25, r. skr. 340/41), varvid medgivandena emellertid avsågo de medel som intill utgången av budgetåren 1939/40, 1940/41 och 1941/42 erfordrades för av riksdagen medgiven upphandling.

I anslutning till nämnda bemyndiganden har riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts propositioner år 1937 nr 323, 1938 nr 311, 1939 L nr 54 och 288 samt 1940 L nr 238 — medgivit, att upphandling och upplagring av varor finge verkställas för statens räkning i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollen till propositionerna angivna riktlinjer till ett sammanlagt belopp av 420 000 000 kronor.

För täckning av förskott, som uppkommit genom varuinköp enligt bemyndigande av nästföregående års riksdag, ha 1938, 1939 och 1940 års lagtima riksdagar (skr. 346/38, 260/39 och 152/40) efter förslag av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionerna till dessa riksdagar till *Upphandling av varor för statens räkning* å kapitalbudgeten under fonden för förslag till statsverket anvisat reservationsanslag å tillhoppa 280 000 000 kronor.

För budgetåret 1940/41 har till *Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m.* å kapitalbudgeten såsom reservationsanslag anvisats ett sammanlagt belopp av 50 000 000 kronor och för innevarande budgetår ha såsom reservationsanslag för samma ändamål anvisats tillhoppa 35 500 000 kronor, varav 22 500 000 kronor å tilläggsstat II. Vid ingången av budgetåret 1940/41 tillfördes anslaget en reservation från vissa äldre kapitalbudgetsanslag av tillhoppa 6 250 000 kronor. Således ha sammanlagt 91 750 000 kronor stått till förfogande för med anslaget avsedda ändamål. Av anslaget ha genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut disponerats tillhoppa 66 610 840 kronor, varför alltså till disposition återstå 25 139 160 kronor. Detta anslag är avsett, förutom till inköp och lagring av inhemska förnödenheter och importvaror, för

bestridande av vissa med reservförrådsnämndens verksamhet förenade kostnader. Till livsmedelskommissionens förfogande för inköp och lagring av jordbruksprodukter stå, utöver medel från här berörda reservationsanslag, även vissa äldre under budgetåret 1939/40 anvisade anslag till *Viss lagring av jordbruksprodukter*.

1941 års riksdag (skr. nr 340) har godkänt av föredragande departementschefen under punkten 25 av elfte huvudtiteln till 1941 års statsverksproposition angivet sätt för redovisning av vissa försäljningsmedel, som influtit eller inflyta till statens reservförrådsnämnd. Detta riksdagens godkännande innebär, att vid försäljning av varor från de statliga reservlagren influtna belopp, vilka utgöra täckning för av nämnden å ifrågavarande varor nedlagda kostnader för lossning, transporter inom landet, intagning i magasin, tullar och skatter, få kvarstå hos statens reservförrådsnämnd för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas för det med ifrågavarande anslag till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. avsedda ändamålet.

Reservförrådsnämnden har i skrivelse den 23 oktober 1941 framlagt förslag till anslagsberäkning för budgetåret 1942/43.

Nämnden har däri inledningsvis uppehållit sig vid verksamheten att uppköpa varor av utländskt ursprung samt därom anfört följande:

Vid utgången av september månad 1941 hade reservförrådsnämnden inköpt varor av utländskt ursprung för sammanlagt i runt tal 410 000 000 kronor. För ändamålet hava av de av Kungl. Maj:t anvisade medlen disponerats omkring 187 000 000 kronor. Återstoden av inköpssumman har gäldats av medel, som influtit vid försäljning av varor från nämndens lager. Av de för inköp av utländska varor anvisade medlen hava emellertid enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1941 utbetalts 80 000 000 kronor till den svensk-tyska clearingen, och ytterligare 20 000 000 kronor torde enligt nämnda beslut komma att utbetalas. Sedan sistnämnda utbetalning skett, skulle sålunda av de medel som anvisats för inköp av utländska varor hava disponerats sammanlagt 287 000 000 kronor, varefter sålunda återstå 133 000 000 kronor. Härtill komma utestående varufordringar, vilka vid utgången av september månad 1941 uppgingo till omkring 13 000 000 kronor. För inköp av varor av utländskt ursprung kunde sålunda vid sistnämnda tidpunkt beräknas finnas disponibla i runt tal 146 000 000 kronor. Det belopp av 100 000 000 kronor som enligt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 26 september 1941 skall inbetalas till svensk-tyska clearingen beräknas komma att återbetalas med en fjärdedel under var och en av månaderna mars, april, maj och juni 1942. Av anvisade medel skulle därefter 246 000 000 kronor finnas tillgängliga för inköp av varor. Härtill komma inflytande likvider för varor, som försäljas från nämndens lager. Under angivna förhållanden torde ytterligare medel för budgetåret 1942/43 icke behöva anvisas för inköp i lagringssyfte av varor av utländskt ursprung.

Riksgäldskontoret ställer jämlikt riksdagens bemyndigande medel till förfogande för förvärv från riksbanken av guld eller valutor för finansieringen av nu ifrågavarande statliga inköp. Då det av 1941 års lagtima riksdag i sådant hänseende lämnade bemyndigandet begränsats till utgången av budgetåret 1941/42, synes motsvarande bemyndigande böra meddelas för budgetåret 1942/43.

Reservförrådsnämnden har därefter kommit in på frågan om medelsbehovet för inköp av inhemska produkter, i vilket hänseende nämnden meddelat, att nämnden för bedömning av dessa behov inhämtat uppgifter från statens industri-, bränsle- och livsmedelskommissioner.

Härom har nämnden framhållit bland annat följande:

Industrikommissionen har framhållit, att avtal träffats med olika industri-företag, vilka kunde föranleda statliga inköp genom reservförrådsnämndens försorg av wolfram, nickel, aluminium och bly. Vidare vore liknande avtal för andra inhemska industrivaror, såsom cellul, tjärsmörjoljor, kobolt och vanadin, antingen under förberedande eller kunde väntas bli aktuella under den närmaste tiden. Med ledning av de sålunda av industrikommissionen lämnade uppgifterna beräknar reservförrådsnämnden medelsbehovet för inköp av varor beträffande vilka avtal redan träffats till omkring 10 000 000 kronor. För inköp enligt övriga av industrikommissionen omförmälda avtal torde förslagsvis böra beräknas 2 500 000 kronor.

Bränslekommissionen har framhållit, att den enda inhemska produkt inom kommissionens verksamhetsområde som kunde ifrågakomma för inköp och lagring genom reservförrådsnämndens försorg torde vara motorsprit. Tillverkningskvantiteten för nästkommande budgetår bleve bland annat beroende av huruvida nytt fodermasseavtal komme till stånd. Om så skedde och framställning av fodermassa komme att allt fortfarande ske i samband med sprittillverkning, kunde man våga förutsätta, att kvantiteten komme att bli ungefär lika stor som under innevarande budgetår. Därest detta bleve fallet och förbrukningen icke komme att nämnvärt förändras, vore det möjligt, att en kvantitet av omkring 4 000 kubikmeter 95 % sprit och 30 000 kubikmeter motoralkohol kunde bli avsedda för inköp av reservförrådsnämnden. För ändamålet beräknar bränslekommissionen sammanlagt omkring 37 500 000 kronor, varav för inköp av 95 % sprit omkring 4 000 000 kronor och för inköp av motoralkohol i runt tal 33 500 000 kronor.

Livsmedelskommissionen har meddelat, att så långt kommissionen kunde bedöma, några inköp genom reservförrådsnämnden i lagringssyfte av produkter fallande inom kommissionens verksamhetsområde näppeligen torde komma att erfordras.

För inköp i lagringssyfte av inhemska produkter under budgetåret 1942/43 skulle sålunda enligt angivna grunder böra beräknas sammanlagt 50 000 000 kronor. Bränslekommissionen har framhållit, att det icke vore uteslutet, att den sprit som komme att tillverkas efter utgången av innevarande budgetår till stor del icke komme att uppläggas såsom statlig reserv utan i stället anvisas någon förbrukarkategori för användning. Skulle detta bli fallet, minskas nämndens medelsbehov i motsvarande mån.

Reservförrådsnämnden har vidare erinrat om att förenämnda reservationsanslag till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. är avsett att bestrida även reservförrådsnämndens utgifter för bearbetning av lagrade importvaror till halvfabrikat eller färdiga produkter ävensom kostnaderna för lossning av varor, transporter inom landet, intagning i magasin samt skatter och tullar. För bearbetning av varor till halvfabrikat eller färdiga produkter ha utgifterna enligt nämndens uppgift för budgetåret 1940/41 uppgått till i runt tal 2 500 000 kronor. Även för nästkommande

budgetår synas enligt nämndens mening medel böra finnas tillgängliga för upparbetning av varor. Såvitt nämnden kan förutse torde 1 500 000 kronor vara tillräckliga för ändamålet.

Beträffande kostnaderna för lossning av varor, transporter inom landet, intagning i magasin m. m. har nämnden meddelat, att utgifterna för dylika ändamål under budgetåret 1940/41 uppgått till i runt tal 6 500 000 kronor, att med hänsyn särskilt till svårigheten att överblicka importmöjligheterna under nästkommande budgetår varje beräkning av anslagsbehovet måste bli synnerligen approximativ, men att med utgångspunkt från anslagsbelastningen under föregående budgetår för ändamålet synes böra beräknas ett belopp av 6 500 000 kronor.

Sammanfattningsvis har reservförrådsnämnden slutligen anfört:

För reservförrådsnämndens verksamhet behövliga medel av beskaffenhet att böra anvisas å kapitalbudgeten skulle sålunda uppgå till (50 000 000 + 1 500 000 + 6 500 000 =) 58 000 000 kronor. Vid försäljning av varor från de statliga reservlagren inflyta vissa belopp, vilka utgöra täckning för av nämnden å ifrågavarande varor nedlagda kostnader för lossning, transporter inom landet, intagning i magasin, tullar och skatter. Medel av denna art inflöte under budgetåret 1940/41 till ett sammanlagt belopp av i runt tal 3 000 000 kronor. Dessa medel synas i överensstämmelse med vad riksdagen och Kungl. Maj:t beslutat rörande dylika under budgetåret 1939/40 influtna medel böra få kvarstå hos reservförrådsnämnden för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas för det med ifrågavarande anslag avsedda ändamålet. Härigenom skulle riksdagens medelsanvisning å kapitalbudgeten kunna begränsas till 55 000 000 kronor.

Statens livsmedelskommission har i skrivelse den 28 november 1941 anmält, att utöver vissa medelsbehov, som kunde förutses bli aktuella redan under innevarande budgetår, någon medelsanvisning å kapitalbudgeten för kommissionens lagringsverksamhet icke torde bli erforderlig för budgetåret 1942/43.

Den under de senaste åren i Sverige bedrivna statliga verksamheten med inköp, försäljning och lagring av för landets försörjning betydelsefulla produkter omhänderhaves, såsom av det anförda framgår, såvitt angår under folkhushållningsdepartementet lydande statliga organ, av statens reservförrådsnämnd och statens livsmedelskommission. De skäl som tidigare anförts för bedrivande av en sådan statlig verksamhet äga fortfarande giltighet. På grund härav bör denna verksamhet fortgå. Då, såsom av den i det föregående återgivna anmälan från livsmedelskommissionen framgår, någon medelsanvisning å kapitalbudgeten för livsmedelskommissionens verksamhet icke torde bli erforderlig för budgetåret 1942/43, synes allenast frågan om statliga inköp av annan art under sagda budgetår böra här beröras.

Reservförrådsnämndens uppgift är att handhava inköp av importvaror

*Departements-
chefen.*

för såväl industriella som andra behov samt att vara verksam med uppköp av inhemska varor, främst industriprodukter.

Till reservförrådsnämndens förfogande för statliga inköp i utlandet stå, såsom av det förut anförda framgår, valutamedel, vilka nämnden erhåller genom att i riksbanken diskontera av riksgäldskontoret jämlikt riksdagens medgivande utfärdade skuldförbindelser. På grund av de mycket betydande belopp, vilka enligt de av reservförrådsnämnden lämnade uppgifterna komma att finnas tillgängliga under budgetåret 1942/43 för inköp av utländska varor synas ytterligare medel icke bliva erforderliga för ifrågavarande ändamål under nämnda budgetår. Då emellertid det av 1941 års riksdag lämnade bemyndigandet för riksgäldskontoret att ställa medel till förfogande för förvärv från riksbanken av guld eller valutor för finansieringen av ifrågavarande statliga uppköp begränsats till utgången av budgetåret 1941/42, bör bemyndigandet erhålla förlängd giltighet för budgetåret 1942/43.

De av reservförrådsnämnden gjorda inköpen av inhemska produkter ha under innevarande budgetår finansierats genom det förutnämnda å kapitalbudgeten uppförda reservationsanslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. Av de av reservförrådsnämnden på initiativ av industrikommissionen för nu ifrågavarande ändamål för nästa budgetår äskade medlen avses 10 000 000 kronor komma att åtgå till täckande av utgifter, som föranledas av med olika industriföretag slutna avtal om statliga inköp genom reservförrådsnämndens försorg av vissa råvaror, exempelvis wolfram, nickel, aluminium och bly, under det att 2 500 000 kronor beräknats belöpa å utgifter för planerade inköp av andra inhemska varor. Då jag anser att dessa anslagsberäkningar kunna godtagas, biträder jag förslaget att tillhoppa 12 500 000 kronor anvisas för inköp av berörda inhemska produkter.

Vid anmälan av frågan om äskande av medel för ifrågavarande inköpsverksamhet i samband med statsverkspropositionens framläggande anförde jag, bland annat, att spörsmålet om omhändertagandet och användningen av de myckenheter motoralkohol och 95-procentig sprit, som kunde väntas bliva producerade under nästa budgetår, vore under övervägande. I ett av bränslekommissionen den 20 januari 1942 avgivet yttrande över en av aktiebolaget svensk sprit gjord framställning rörande önskemålen om tillverkning av fodercellulosa och sulfitsprit under tillverkningsåret 1942/43 har kommissionen beräknat att landets sulfitspritsförbrukning för olika ändamål komme att under tiden den 1 juli 1942—den 30 juni 1943 uppgå till omkring 75 000 kubikmeter. Om förbrukningen blir av denna omfattning, beräknas staten behöva lagra en kvantitet av 25 000 kubikmeter. För att möjliggöra uppköp från statens sida av denna spritmängd erfordras ett belopp, som efter ett genomsnittspris av en krona per liter

bör beräknas till 25 000 000 kronor. Detta belopp bör alltså anvisas för ändamålet. Till frågan om vilken myndighet, som i fortsättningen skall ombesörja ifrågavarande inköp och spritens lagring, torde Kungl. Maj:t efter ytterligare undersökningar framdeles få taga ställning.

Av anslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. bestridas för närvarande även kostnaderna för reservförrådsnämnden för lossning, transporter inom landet, intagning i magasin, tullar och skatter m. m., ävensom för bearbetning eller förädling av lagrade varor till halvfabrikat eller färdiga produkter. För ifrågavarande ändamål beräknar reservförrådsnämnden, att tillhopa 8 000 000 kronor bliva erforderliga för nästa budgetår, varav 6 500 000 kronor för lossnings-, transport- med flera kostnader och 1 500 000 kronor för bearbetningsändamål. Mot dessa beräkningar torde intet vara att erinra.

Av reservförrådsnämndens skrivelse framgår, att vid försäljning av varor från de statliga reservlagren inflyta vissa belopp, vilka utgöra täckning för av nämnden å ifrågavarande varor nedlagda kostnader för lossning, transporter inom landet, intagning i magasin, tullar och skatter, samt att under budgetåret 1940/41 medel av denna art influtit till ett sammanlagt belopp av i runt tal 3 000 000 kronor. Även för budgetåret 1941/42 kan man vänta, att dylika medel återinflyta till reservförrådsnämnden. Om storleken härav är det ännu för tidigt att fälla något mera bestämt omdöme, men med hänsyn till den stora omfattning, i vilken försäljning numera sker från de statliga reservlagren, torde man kunna beräkna, att ett belopp, åtminstone motsvarande det som inflöt under budgetåret 1940/41, kommer att inflyta till nämnden. Om man vidare utgår från att dessa medel, i likhet med vad som skett hittills med redan influtna belopp, få kvarstå hos nämnden för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas för det med ifrågavarande anslag till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. avsedda ändamålet, lär anslagsbehovet för nästkommande budgetår för inköp av förnödenheter kunna reduceras med 3 000 000 kronor.

I enlighet med det anförda kan medelsanvisningen å anslaget till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. således bestämmas till $(12\,500\,000 + 25\,000\,000 + 8\,000\,000 - 3\,000\,000 =) 42\,500\,000$ kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att riksgäldskontoret må intill utgången av budgetåret 1942/43 förskottsvis, genom överlämnande av statsskultsbevis med form och förfallotid bestämda i samråd med riksbanken, i av riksdagen tidigare medgiven omfattning ställa medel till förfogande för statens reservförrådsnämnd, att användas för förvärv från riksbanken av

för nämndens verksamhet erforderliga belopp i guld och valutor;

dels ock till Förlagskapital för inköp av förnödenheter, m. m. för budgetåret 1942/43 å kapitalbudgeten under fonden för förlag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av kronor 42 500 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Blomqvist.